

По повод 10 ноември 1989 г., сайтът **desebg.com** припомня малко известни подробности от последната година на управлението на Тодор Живков и събитията в НРБ, предшествали този ден, останал в историята като края на тоталитарната комунистическа система в България.

В **част 5** от поредицата „Как се стигна до 10 ноември 1989 г.“ се представят събитията от Ноемврийския пленум през 1989 г. Материалите в поредицата са част от документалната книга на Христо Христов **[одор Живков. Биография](#)** **[„Г](#)**

(2009).

Дотук в поредицата:

В [част 1](#) – „маньовърът” на генералния секретар на БКП година преди 10 ноември 1989 г., с мнимата му оставка, отхвърлена от Политбюро, препотвърдило несменяемостта на Живков.

В [част 2](#) – намеренията на Живков за поредни рокади в правителството през есента на 1989 г. и конфликта му с министъра на външните работи Петър Младенов.

В [част 3](#) – събитията от началото на ноември 1989 г. и неколнократните срещи между Живков и съветския посланик Виктор Шаратов, довели до принудителната оставка на генералния секретар на БКП.

В [част 4](#) – събитията, разиграли се на 8 и 9 ноември 1989 г. по принудителното оттегляне на Тодор Живков след натиска от Москва.

"Новината" на 10 ноември 1989 г.

На 10 ноември 1989 г. в резиденция „Бояна” се провежда пленум на ЦК на БКП. Ето как най-близките до генералния секретар на БКП и председател на Държавния съвет на НРБ в този ден описват поведението му малко преди да се обяви оставката му.

На обяд Живков е сам в трапезарията в резиденция „Бояна”. Току що е прекъснато заседанието на пленума на ЦК на БКП. „Бе обявена почивка, съобразена с неговия

Написано от Христо Христов
Неделя, 10 Ноември 2013 11:15

режим. До 15 часа той имаше време да обядва и ако иска, както всеки следобед, да полегне за малко”,
ген. Георги Милушев. спомня си началникът на УБО

Три часа по-късно, в 15 часа, пред участниците в пленума ще бъде огласена оставката на Живков, подадена пред Политбюро предния следобед – 9 ноември. „Бе обявено, че след обяд пленумът ще продължи с друга точка от дневния ред – организационни въпроси. Новината на деня (или както я беше обявил един от новоизлюпените „демократи” – новината на „епохата”), която щеше да бъде огласена до вечерта, всъщност вече беше станала достояние на всички или почти всички участници в пленума”, продължава Милушев.

Самотата, която обгръща 78-годишния Живков този ден, е потискаща. Той слиза от върха без заключителна реч, без дори да му бъде дадена последна дума.

На масата са поставени прибори за още двама души. С тях ще сподели своя последен обяд като генерален секретар на БКП. Това няма да бъдат приближени членове на Политбюро, нито пък някой от секретарите на Централния комитет. Не са и за най-близките от семейството му.

„На 10 ноември 1989 г. на обяд влязох в трапезарията, където той се хранеше, за да му дам лекарства. Тодор Живков ме покани да обядвам заедно с него и да извикам ген. Георги Милушев”, разказва Анка Младенова, медицинската сестра, която неизменно се грижи за Първия през последните 15 години.

Ген. Милушев допълва картината: *„Членовете на ЦК вече тръгваха към Дом № 2, където бе сервирано, когато ми съобщиха, че Живков ме вика. В случаи като днешния той се хранеше в прилежащата към кабинета му столова, споделяйки „домашната обстановка“ с тесен кръг присъстващи. Масата този път беше сложена за трима души – той и Ани Младенова вече бяха там, другият поканен бях аз.”*

Генералът разказва: *„Обядът беше кратък и доста тягостен. Живков мълчеше и за разлика от друг път се хранеше бавно и злоядо, гледайки разсеяно около себе си”.*

Медицинската сестра посочва: „Тодор Живков се хранеше и като че ли нищо не виждаше. Ген. Милушев срещу него плачеше неудържимо. Чудех се как може по този начин да се изразява съчувствие. Направи ми впечатление, че ген. Милушев въобще не се докосна до храната, докато Тодор Живков се хранеше мълчаливо.“

Загубата на властта за Живков е особено болезнена. Няколко часа по-късно той става свидетел как пленумът гласува оставката му. Този миг от историята българите са запомнили кадъра с объркания му и неадекватен поглед зад очилата с големи диоптри. Сякаш самият той не вярва, че това се случва.

„Тодор Живков, който все още имаше надежди и хранеше някакви илюзии, изведнъж разбра, че е загубил, и то окончателно. Това го промени целия. Отпусна се като стар боен кон, който след камшичен удар се е изправил с последни сили, но не може да тръгне напред. Животът бе изсмукал силата му. Останало беше само едно кълбо от нерви, амбиции и желание да бъдеш винаги отпред“, описва този момент неговият политически помощник Костадин Чакъров.

Признанията на Живков

Няколко месеца по-късно – през пролетта на 1990 г. вече арестуван за злоупотреба с власт, Живков ще направи признание пред прокурорите, което никога няма да произнесе публично:

„Чувствам известна вина, че се стигна до това кризисно състояние в нашата икономика.

Генезисът на марксизма-ленинизма е казал ясно и категорично, че социализмът е посткапитализъм, след капитализма, а не преди него. Никой не може да ме убеди, че може да се изгради социализъм с буржоазно-помешчишка Русия.

Написано от Христо Христов
Неделя, 10 Ноември 2013 11:15

Аз се учудвам за тези 10 млрд. долара задължения. Учудвам се, че с такива бързи темпове са се увеличили задълженията и не мога да си представя как ще се излезе от кризата. Вината не е на Тодор Живков.

Моята вина се състои само в това, че всичко това, което Горбачов сочи като слабости в икономиката и всички сфери у нас и във всички социалистически страни в една или друга степен. Аз нося вина за това. Но не мога да нося отговорност за това, което дадени хора, на които съм гласувал доверие, не са го оправдали.”

И ще добави нещо, което няма да намери смелост да каже пред българското общество:

„Аз не твърдя, че народът е живял в изобилие – такава беше времето. Ние сме идеализирали Съветския съюз. Той за нас беше образец. И трябва да бъде сега подлец, за да кажа, че още тогава съм бил наясно какво е било положението в Съветския съюз. Очевидно е, че ЦК на БКП и генералният му секретар са били под влиянието и в плен на илюзията, че победата на социализма е гарантирана.”